

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

תוכן

- א. אבל איתיה במתא לא ... דאמרי אשכחינהו שליחא דב"ד ... דלא חליף אנבא דבי דינא ... דאתי ביומיה.....2
- ב. האי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעין ליה ... כיון דאמר צייתנא קרעין ליה.....3
- ג. קובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא בזמנא בתר זמנא ולמחר כתבין.....4
- ד. ה"מ גברא דאניס וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתיה במתא ולא אתיא מורדת היא 4
- ה. לא יהבינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא אבל ...לבתר תשרי קבעין ממעלי שבתא לבתר מעלי שבתא לא קבעין .. והאידנא דאיכא רמאי חיישינן.....5
- ו. אפילו פרה והורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן.....8
- ז. אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק ... אבל נותן לו דינר ונותן לו את השאר.....9
- ח. דינא דמלכותא דינא.....10
- סוגי הממשלות והחוקים.....10
- חוקים שנוגדים דיני תורה.....13
- ברשות נבחרת ובתי משפט.....14
- בתקנות וגזירות.....15
- בארץ ישראל ומלכי ישראל.....15
- ט. במוכס שאין לו קצבה ... במוכס העומד מאליו.....17
- י. לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריה בו את המכס.....17
- יא. אסור להבריה את המכס.....17
- יב. נודרין להרגין ולהרמין ולמוכסין ... במוכס שאין לו קצבה ... אמרי במוכס העומד מאליו 18
- יג. ישראל וכנעני (אנס) שבאו לדין אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינינו בדיני כנענים זכהו ואמור לו כך ... אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם...20
- יד. לגזל כנעני שהוא אסור.....21
- טו. וחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו.....22

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

- טז. כאן בגזילו וכאן בהפקעת הלוואתו..... 23
- יז. עבד עברי גופו קנוי..... 23
- יח. אבידתו מותרת ... במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור..... 24
- יט. טעותו מותרת ... ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא..... 25
- כ. דינא דמלכותא דינא ... דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברין עליהו ... זילו וקטלו מכל באני ואינהו אזלו וקטלו מחד באנא שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באגי ומשקל דמי..... 26
- כא. מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק..... 27
- כב. בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ דברלא ארעא וכרנא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפייס מלכא חליף..... 27
- כג. האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה..... 28

דף קיג.

א. אבל איתיה במתא לא ... דאמרי אשכחינהו שליחא

דב"ד ... דלא חליף אנבא דבי דינא ... דאתי ביזמיה

כבר התבאר לעיל דף קיב: שמזמינין לדין¹ על פי אשה ושכנים, ההולכין לפי תומן אצל הנתבע, אף על פי שאינם שלוחים לשם כך, אלא אמרו להם הב"ד או השליח ב"ד לפי דרכך שאתה הולך אצל פלוני הזמינו לדין שיבא שהבית דין קבעו לו שיבא, וסומכין עליהם שיעשו שליחותם ומנדין אותו אם לא בא, שחזקה שליח עושה שליחותו², וכל שכן על פי שליח ב"ד שמנדין אותו, ואף על פי שלא חזר לומר עשיתי שליחותי.

¹ שו"ע ונו"כ יא ג

² דחזקה שאמרו לו שהוזמן ולא בא הרי זה מסרב. והקשה הפרישה (דרישה ס"ד) הא מספקא לן אי חזקה שליח עושה שליחותו, ולכך קי"ל בשל תורה מחמירין דלא עשה שלוחו [כמבואר בעירובין לב א], ואף כאן נימא קולא לנתבע. ותירץ באמת לא מפקינן ממון על זה החזקה רק מנדין אותו. ולדבריו שכר פתיחא מפסיד התובע, דהא לענין להוציא ממון אין אומרים חזקה שעשה שליחותו, ולא כן משמע מסתימת השו"ע והפוסקים.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטלי' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

במה דברים אמורים שסומכין על פי נשים ושכנים, כשלא היה הנתבע בעיר ואמרו לאלו הודיעוהו לכשיבא שיבא לבית דין, והוא אמור לו לבא בו ביום ואין דרכו עוברת על פתח ב"ד, אבל אם הוא בעיר אפילו עיר גדולה, אין סומכין עליהם שמא יאמרו בלבם כבר מצאוהו ואמרו לו³. וכן אפילו אם הוא חוץ לעיר אך אינו אמור לבא בו ביום לא, אלא רק למחרת⁴, חוששים שמא שכתו מלומר לו. ואפילו אם אמור לבא בו ביום אך דרכו שיבא שם לעיר עוברת על פתח ב"ד אין סומכין עליהם שיאמרו לו שחושבים בלבם שמא בעברו על פתח ב"ד אמרו לו.

אולם בכל הנ"ל אם אמרו שפגשוהו ואמרו לו הרי זה כמי שהוזמן, ומנדים למחרת אם לא בא⁵.

ג. האי מאן דנתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעין ליה ... כיון דאמר צייתנא קרעין ליה

מי שכתבו⁶ עליו נידוי על שלא בא, אפילו אמר אבוא, אין קורעין הנדוי עד שיבא, שכל זמן שלא בא⁷ אפקירותא בבי דינא הוא עושה.

ולכן יותר נראה דשליח דהוא בצווי ב"ד אמרין ודאי דעשה שליחותו, כי חזקה שלא יסרב פי ב"ד, והשליח ב"ד אומר לשכנים בשם וצווי ב"ד שיאמרו לו שמוזמן לב"ד ובהא ודאי אמרין עשה שליחותו. אורים שם ט
³ שהשכנים סוברים מסתמא פגע בו השליח ב"ד בדרך הלובו ואמר לו וא"כ לא יאמרו הם. אורים ח
⁴ מכיון שאין אנו אומרים שהשכנים הזמינוהו על יום הקבוע לשיבת הדיינים בו ביום, או ביום שיהיה. סמ"ע שם מז

⁵ ולא תימא כיון שהוא בעיר ובקל יכול השליח ב"ד למצוא אותו, אף הוא אינו סומך על אמירת השכנים, וחושב אילו האמת כן, היה השליח ב"ד אומר לי ואינו משגיח כלל באמירת השכנים, קמ"ל הטעם דאין אנו סומכין על השכנים שאמרו לו, הא אילו אמרו שאמרו לו מנדין אותו. אורים יא
⁶ שו"ע ונו"כ שם ד

⁷ אדם המזמין לחבירו וחבירו מסרב, מנהג באשכנז כשאין ב"ד עושין לו משפט חרוץ שעומד וקובל בבית הכנסת, ואומר איני מניח להתפלל עד שתעשו לו דין כראוי, תקנת חרם ר"ג שאין יכולין לבטל התפילה רק בבית הכנסת שהוא הולך שם ומתפלל, אבל אם ביטל שם ג' תפילות רצופות, יכול לבטל בכל בתי כנסיות. ואין לבטל תפילה של שבת ויום טוב אלא אם כן ביטל ג' פעמים. אמנם בענין הקהל יכול לבטל. וכל מקום שנראה שהיה שם אדם גדול או היה שם ב"ד, מסתמא יש חרם זה ודינין אותו, ועיין שם שהאריך עוד מזה, עכ"ל. סמ"ע שם יז אורים שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ואם אמר דרך משל ביום ערב שבת וערב יום טוב הריני מקבל לציית דין, מתירין לו, וכן שרק בזמן שב"ד יושבין, אסאמר הריני בא טוענים נגדו למה לא בא תיכף, ולכך כל זמן שלא בא הרי זה עדיין בחזקת מסרב, אבל אם אין המניעה מצדו אלא דאין הב"ד יושבים, אז אומרים שאינו מסרב עוד ומתירין לו⁸.

אבל מי שכתבו עליו נידוי על שהיה מסרב לעשות ציווי ב"ד, מיד כשאומר הריני מקבל עלי לעשות ציווי ב"ד קורעים הנידוי אף על פי שעדיין לא קיימו, אומרים אנו אולי אין לו איך לשלם וטורח לגייס את התשלום. ואותו שכתבו עליו הנידוי הוא נותן שכר הסופר, שהוא פשע בעצמו שפקר בב"ד.

מי שכתבו עליו נידוי או סרבנות וטען אה"כ שלא שמע אינו נאמן, דמעשה בב"ד יש לו קול.

ג. קובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא וזמנא בתר זמנא

ולמחר כתבינן

כבר התבאר במסכת מועד קטן דף טז. כיצד מזמינים⁹ בעל דין לדין, שולחים לו בית דין שלוחם, שיבא ליום המזומן לדין. ולעולם אין כח ביד התובע להזמין לדין אם לא ליום הקבוע לישיבת הדיינים לפי מנהג העיר¹⁰.

לא בא, בכל אותו יום שקבעו לו אם אינו בן העיר אבל מגיע אליה לפרקים כגון שהוא מבני הכפרים, מזמינים אותו בימים של אחריו שנית, שיעמוד לדין עמו ביום הקבוע לישיבת הדיינים הסמוך לו, לא בא, מזמינים אותו כך פעם שלישית. לא בא, ממתינים לו כל היום. לא בא, מנדין אותו למחרתו.

ד. ה"מ גברא דאניס וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתה

במתא ולא אתיא מורדת היא

⁸ אורים יב

⁹ שו"ע ונו"כ הו"מ יא א

¹⁰ אם לא שמנהגם הוא כן שאין להם עת קבוע אלא בכל עת שיעטרכו לדין יושבים הדיינים סמ"ע שם א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

עוד התבאר שם שמי שהוא מצוי בעיר, אין קובעים לו זמן אלא פעם אחת, ואם לא בא כל אותו יום, מנדין אותו למחרתו. ובימינו נהגו שאפילו לאנשי עיר אחד אנשים ונשים מזמנין שלשה פעמים, ואם לא בא אז מנדין אותו¹¹.

ואם אינו מצוי בעיר אלא נוסע לשבוע שבועיים חוצה לה קובעין לו זמן לבוא לדון עמו לפי ענין טירדתו שיוכל לבוא, ואם לא בא לאותו זמן מנדין אותו למחרתו¹².

על התובע לגלות לנתבע על מה מזמנו לבית הדין ואם אינו רוצה לגלות לו אופן תביעתו אינו מהוייב לבא עמו לדין כלל¹³.

**ה. לא יהינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא
במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא אבל... לבתר תשרי
קבעינן ממעלי שבתא לבתר מעלי שבתא לא קבעינן ..
והאידינא דאינא רמאי חיישינן**

דבר תורה¹⁴ כל הימים ראויין לדון בהם, ובמקום הצורך מצוה הוא על הדיינין לדון בכל יום, שהרי לא חילקה התורה בזמן ימי הדין, אבל מ"מ אסרו חכמים ואמרו אין דנין בבית הדין בשבת¹⁵ וביו"ט¹⁶. כמו שהתבאר בביצה דף לו: שמא יבוא לידי כתיבה¹⁷, ובכלל זה סידור הטענות וקבלת עדות מהעדים¹⁸ לפני הדיינים, שמא יכתבו הדיינים דברי טענותיהם¹⁹

¹¹ אורים שם ד

¹² סמ"ע שם ג

¹³ שי"ך שם ס"ק א דלא כמהרש"ל

¹⁴ שו"ע ונו"כ ה א

¹⁵ שו"ע ונו"כ שלט ד

¹⁶ שם תקבד א

¹⁷ ומי שעבר ודן דין בשבת, בין בשוגג בין במזיד, בין בתשלום שכר ובין בהינם, מה שעשה עשוי, וכמבואר בשו"ע בסוף סעי' זה, ולא נפסל עקב כך לשמש כדיון, וכשר לעדות. ועיין בס' מועדים וזמנים ח"ז סי' קמ"ז בטעם הדבר.

¹⁸ מ"ב יד בשם הגרעק"א בשם שו"ת שבות יעקב ח"א סי' י"ד

¹⁹ מ"ב שם קיא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ואפילו בינם לבין עצמם אסור לבעלי הדין לסדר טענותיהם בשבת ויו"ט²⁰ כדי שיהיו שגורים ושנונים בפיהם בעמדם לפני הדיינים, משום איסור "ודבר דבר".

אולם מותר גם לדיינים עצמם²¹ לעיין בספרי הפוסקים²², ראשונים ואחרונים, וללבן ולחדד את הדין בחבורת תלמידי חכמים ודיינים מומחים, שבכלל לימוד תורה הוא, אך לא ישבו בבית הדין כפי שרגילים לשבת בחול²³, אמנם אם גורם לעגמת נפש ולשברון לב, אסור לעשות זאת בשבת, כי אסור להצטער בשבת. ולבעל הדין עצמו אסור ללבן עם הדיין הבורר או הטוען²⁴.

אולם שאר עניינים שאינם קשורים לדברי תורה כגון ספרי חול של משפטים ומחקרים וכדומה או ספרי חשבונות אסור²⁵ משום "ודבר דבר", ומשום "שטרי הדיוטות".

עד חולה וקרוב למות, או במקרה בו הוא עלול לברוח, וכדומה, התירו להושיב בית דין ולקבל עדות ממנו²⁶.

גם בערכאות של גויים אין להתדיין השבת וביו"ט²⁷, ואין לו להתייצב שם, בין אם הוא התובע ובין אם הוא הנתבע, אלא רשאי לְמַנּוֹת בא כח (עורך דין) נכרי שייצג אותו שם.

אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקותו, שהרי זה בכלל דין²⁸.

אולם אם אחד רוצה לברוח כדי לעגן את אשתו, מותר לחבשו²⁹.

²⁰ שע"ת סק"א בשם מור וקציעה, ובמחשבה מותר אם אינו גורם לעגמת נפש, כמבואר בס"י ש"ו אות כ"ו. וגם ביום טוב שני לבן חו"ל הנמצא בארץ ישראל אסור בכך, ואסור להתייצב לפני הדיין או בית הדין, דנהי דאין עליו חשש שמא יכתוב (דאינו אלא על דיינים), מכל מקום אמירת טענותיו לפני הדיינים יש בו משום ודבר דבר, ועיין שו"ת בצל החכמה ח"א סי' ס"ה

²¹ וכן טוען רבני, בורר, מגשר, וכדומה

²² שע"ת שם מהזיק ברכה להחיד"א סק"ח ובכה"ח סק"ח.

²³ ערוה"ש שם יא

²⁴ מ"ב שם יא

²⁵ כמבואר בס"י שו

²⁶ מ"ב יד בשם הגרעק"א בשם שו"ת שבות יעקב ח"א סי' י"ד

²⁷ שע"ת שם

²⁸ רמ"א שם

²⁹ במ"ב יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ואין קובעין³⁰ זמן לדון בערב שבת וערב יום טוב, מפני שהעם טרודין להכין צרכי שבת ויו"ט³¹, וגם איסור יש לדיינים לדון אף אם נתפייס הבע"ד לעמוד בפניהם לדון³², מפני שצריכים להיות מתונים בדין ובעיו"ט ובערב שבת הם טרודין³³. ואפילו אם הזמינו לבעל דין לבא לב"ד אין צריך לבא. במה דברים אמורים לשלוח אחריו, אבל אם באו מאליהן מותר לדיינים לקבל טענותיהם.

ואם הזמינו לבעל דין בערב שבת ויו"ט לבא לדון אחר השבת ויו"ט ולא בא, אין קונסין אותו, דאמרינן אגב טרדת הזמנת צרכי שבת ויו"ט שכח ולא זכר שהזמינוהו.

וכן אין קובעין זמן לבא לדון בניסן ותשרי מפני טרדת המועדות³⁴, מיהו אינו דומה טרדות דמועדות שיש להם זמן להכין כל ימות החדש כמו טרדת הכנת ערב שבת, לפיכך אם הזמינוהו לדון בניסן ותשרי לבא אחריהם ולא בא קונסין אותו.

אבל בסיון מזמינין ודנין אף על פי שיש בו גם כן מועד העצרת, כיון שאינו אלא יום אחד לבני ארץ ישראל ושני ימים אפילו לבני הגולה, אין טרדתו כל כך טרדה³⁵.

וגם בניסן ותשרי לא אמרן שאין קובעין אלא להזמין לבא מעיר לעיר, אבל מי שהוא בעיר קובעין לו זמן ודנין אותו.

וגם מעיר לעיר אם נראה לדיינין שיש בו חשש דחייה ורמאות, קובעין ודנין. ובזמן הזה נוהגין שדנין אפילו בערב שבת וערב יום טוב אם רואין שיש בו קצת צורך משום ביטול מלמדים וכה"ג.

³⁰ שו"ע ונו"כ ה ב

³¹ לבוש שם

³² ודוקא לדון אסור, אבל לקבל טענותיהן ולפסוק הדין אחר השבת ויו"ט מותר מצד הדיינים, כ"כ ר"ן ריש כתובות [א' ע"ב מדפי הרי"ף], אלא שאינו יכול לכפות הבעל דין על זה שיבוא, ומשום הכי סיים המחבר וכתב ז"ל, ואם הזמינו לבעל דין כו', ר"ל לקבל הטענות. אי נמי קמ"ל בזה דאף אם אין הדיינים טרודין כגון שיש להם אחרים שיטרחו עבורם, מכל מקום הבעלי דין א"צ לבוא. סמ"ע שם ג

³³ סמ"ע שם ג

³⁴ ואם קובעים בניסן ותשרי לאחר המועד נסתפק הכנה"ג (הגב"י אות ב) ובעל גידולי תרומה (שער ג חלק ז אות ז), ומסתברא דכל החודש בכלל, דעדיין טרדות המועד עליו. אורים שפ ה

³⁵ ובערב שבועות פשיטא דאין קובעין דהוא ערב יום טוב. סמ"ע שם ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ודוקא לענין ממון יש להקל דהפקר בית דין הפקר³⁶, אבל בדבר איסור כגון לסדר גט או חליצה בערב שבת משום ביטול מלמדים אין להקל, ודוקא באקראי בעלמא אבל לקבוע זמן בית דין ביום זה אין להקל.

י"א שחתן³⁷ נותנים לו שלשה שבועות, ז' ימים קודם החופה, וז' ימי המשתה, וז' ימים לאחריו. וי"א שאין להחתן כלל אפילו ז' ימי משתה, ואין בדבריו ממש³⁸. וי"א³⁹ וכן עיקר שנותנים לו קודם החתונה שלשה ימים⁴⁰, ואת שבעת ימי המשתה, אך משנסתיימו שבעת ימי המשתה אין נותנים לו זמן כלל

ו. אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר

מפני כבוד אביהן

כבר התבאר לעיל דף קיא: שאם מת הגזול⁴¹ והגזילה בעין, חייבים היורשים להחזירה בעין ואפילו לאחר יאוש, שרשות יורש לאו כרשות לוקח, ואינו נחשב כשינוי רשות. ואם נשתנה נותנים דמיה⁴², ואף אם אכלה קודם יאוש חייבים לשלם דמיה⁴³.

³⁶ ר"ל אף שיטעו בדין מחמת טירדתן ויחייבו ממון למי שאינו חייב, זהו בכלל הפקר ב"ד, שהבית דין הפקירו בזה ולא חששו לזה החשש משום תקנת ביטול מלמדין, והוא מתרומת הדשן סימן רכ"ז שכתב שם להחמיר בחליצה דהוא איסור, וכ"ש מליתן גט בע"ש מהאי טעמא דבגט יש דקדוקים יותר, ע"ש וק"ל סמ"ע שם ג בעל כנה"ג

³⁸ דאם כל ז' ימי משתה אין רואין הנגעים, ואם באים פנים חדשות מברכין כל ז' ימים שבע ברכות ושמחה במעונו, איך ס"ד להזמינו לדין. ומהא אין להביא ראיה דהא כהן גדול כל השנה כרגל דמי כמבואר בפרק אלו מגלחין (מו"ק יד ב), ותנן (סנהדרין יח ב) כהן גדול דן ודנין אותו, ואיך אפשר לדוננו אם לא מזמנין אותו, (וכה"ג דייק הב"י (ס"ה) לסייע להרמ"ה (הובא בשמו ברבינו ירוחם נ"א ח"ב ב י ע"ד) דאם הוא בעיר דמזמנין אותו בניסן מדרקני דנין במועד), דשאני כהן גדול דאין כאן טרדה, וכל הטעם דאין מזמנין משום טרדה, ועוד דא"כ לעולם לא ידונו אותו, משא"כ בחתן דיש להמתין עד שיעברו ז' ימי נשואין שלו ודאי דממתנין, אורים ה ונתיה"מ ה

³⁹ דעת האורים שם.

⁴⁰ דהא שקדו חכמים שיהיה טורח בסעודה ג' ימים, וג' ימים אלו הוו כמו ערב יום טוב דאין להזמינו.

⁴¹ שו"ע ונו"כ שסא ז

⁴² ולא שייך לחלק בזה אם הניח להם נכסים או לא, שהרי עכ"פ ירשו גוף הגזילה, ונראה שאפילו יש עוד בעלי חובות ואין להם עוד נכסים, הנגזל קודם לגבות מגוף הגזילה, ואף על פי שנשתנה ואין לו זכות בגוף הגזילה, מ"מ לא גרע מחילופי גזילה. פתחי חושן חלק ה פרק ד הערה לו

⁴³ ולא מיבעיא כשלא נשתנה ודאי שנתחייבו בהשבה, ואף אם נשתנה ברשותם חייבים בדמיה, ואף כשלא הניח להם אביהם נכסים אחרים, אלא שאף כשנשתנה ברשות האב, ואין כאן אלא חוב דמים, אף אם לא הניח להם נכסים, כיון שהגזילה קיימת הרי היא משועבדת לגזל האב. ומשמע מדברי הפוסקים שמשלמים כל דמי שוויה, ולא דמי להניח להם אביהם פרה שאולה שאם לא ידעו שהיא שאולה משלמין דמי בשר בזול, דשאני גזילה שנתחייב אביהם בהשבה אפילו באונסין. שם הערה לח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

לא היתה הגזילה⁴⁴ בעין ביד היורשים, כגון שמכרה האב או נתנה ומת, או אם נאכדה בחיי האב אפילו באונס וכן אם אכלוה היורשים לאחר יאוש בעלים, אם לא הניח להם נכסים פטורים מלשלם ואפילו אכלוה פטורים⁴⁵ אפילו מדמי בשר בזול⁴⁶, אבל אם הניח להם נכסים חייבים לשלם, כיון שמשעת גזילה נתחייב האב בהשבה או בדמים, ונשתעבדו גם נכסיו⁴⁷.

ז. אין פורטין לא מתיבת המונסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק ... אבל נותן לו דינר ונותן לו את השאר

בני אדם שחזקתם גזלנים⁴⁸ וחזקת כל ממונם גזל, אסור ליהנות מהם כלל⁴⁹, בין בחנם ובין לקנות מהם או למכור להם, ואפילו לקבל מהם צדקה אסור, ואפילו ממעות שבביתם, אבל אם ידוע⁵⁰ שיש להם מיעוט משלהם שאינו גזול מותר⁵¹ ליהנות מהם.

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם

⁴⁵ ובשער משפט שם סק"ג הקשה דלדידן דמטלמלי דיתמי משתעבדי לבע"ה, א"כ אם אכלו היורשים או מכרו החפץ למה פטורים, סו"ס ירשו אותו חפץ מאביהם, וכשם שיורשים שמכרו מטלמלין שירשו חייבים מדין מזיק שעבוד, וכ"ש כשנהנו, וכמ"ש הש"ך סימן קז סק"ה, ותירץ בערך ש"י דכיון שנתייאשו הבעלים מהגזילה ה"נ נתייאשו מדמיה, וא"כ נהי דאין היאוש מועיל לקנות גוף החפץ ולא לפטור הגזלן מהשבת דמיו, מ"מ חידשה תורה שאם בא אחר ואכלו שהוא פטור, ולא חשיב כמזיק חפץ של גזל, שלזה מועיל היאוש, וה"נ מועיל היאוש לפטור היורשים מדין מזיק שעבוד הבא מאותו חפץ, עיין שם.

⁴⁶ וכמ"ש בש"מ שיאוש בגזילה מועיל לגמרי, ומ"מ נראה שאם ידעו שהיא גזולה ואכלוה חייבים, דכיון שהיתה הגזילה בידם ונתחייבו בהשבה, נתחייבו הם עצמם בדמים.

⁴⁷ וכתב בערוה"ש שגם מנכסי יתומים קטנים גובים גניבה וגזילה, כמ"ש בסימן קי סעיף ה.

⁴⁸ שו"ע ונו"כ שס"ד ושו"ע הרב סעיף יב,

⁴⁹ והוסיף בשו"ע הרב דאירי כשאין להם אומנות אחרת אלא ליסמות נוכן מוכסים, ולכן כל ממונם, אפילו מה שבביתם הוא בחזקת גזל, והיינו בהנאות ממש, וכמו שיתבאר, ומשמע שלקנות או למכור להם הוא בכלל הנאה ממש

⁵⁰ שו"ע ונו"כ שם ג

⁵¹ וכתב הלבוש דכיון שאיסור הנאה הוא מדרבנן אזלינן בספיקו להקל ותלינן שאותו ממוז אינו גזל,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

וכן אסור לפרוט⁵² ממעות גזולים⁵³, אף על פי שאין זו הנאה ממש, ששאר בני אדם אינם מקפידים על כך⁵⁴, וי"א⁵⁵ שלא נאסר חילוף מטבע אלא ממעות שהן ודאי גזולים, אבל ממעות שבביתם, אף על פי שהם בחזקת גזולים מותר.

ומ"מ כשצריך ליתן לגזלן או למוכס חצי דינר ואין לו אלא שלם, מותר לקבל מהם עודף מפני שהוא כמציל מידם. ואפילו בודאי גזול, והיינו כשאין לו עצה אחרת.

ח. דינא דמלכותא דינא

כבר התבאר במסכת גיטין דף י: שהלכה⁵⁶ היא "דינא דמלכותא דינא"⁵⁷ כלומר חוקי המלכות בענייני ממונות הינם ברי תוקף בדיני ישראל.

עיקר דין זה של דינא דמלכותא דינא יש שכתבו שאינו מן התורה אלא מדבריהם⁵⁸ ורוב האחרונים חולקים וסוברים שהוא מן התורה⁵⁹.

סוגי הממשלות והחוקים

⁵² הוא נקרא לצרף, ובשו"ע הרב קראו חילוף מטבעות בשוויו.

⁵³ שו"ע ונו"כ שם ד

⁵⁴ . וכתב עוד בשו"ע הרב שאפילו למכור להם אסור, כיון שנותנים מעות שהם בחזקת גזולים, ומ"מ דוקא במכירה שיש בה הנאה, אבל למכור להם בזול, ושאר מו"מ שאין בהם הנאה מותר אפילו בוודאי גזולים, כיון שכבר נתייאשו הבעלים, אבל קודם יאוש אסור בכל ענין, והבעלים יכול להוציא בדין ממי שקיבל מעותיהם מהלסטים קודם יאוש, ע"כ. ונראה דמה שהתיר קבלת מעות לאחר יאוש, אף על פי שבמטלטלין אסור, וכן אסור לכתחלה לקנותם, אפשר שבמקום שאין הנאה מותר לקנות, וכמ"ש בסעיף יא שעיקר איסור לקנות הוא משום איסור הנאה, וה"ה למכור כשאין הנאה מותר, ועדיין צ"ע דמ"מ יש איסור מסייע, ואפשר שבמעות אין איסור מסייע, שבלא"ה בקל יכול להוציאם, כמ"ש לעיל. עוד משמע מדברי הרב שלפני יאוש יכול להוציא מזה שקיבל מהגזלן אפילו מעות, אלא שנראה שצריך לברר שאותם מעות נגזלו. פתחי חושן חלק ה פרק א הערה פד

⁵⁵ שו"ע הרב סעיף יב, עפ"י דברי הסמ"ע סק"ז שמחלק בין הנאות גדולות, כגון אלו שבסעיף הקודם, לבין צירוף שאינו הנאה כ"כ, וכתב בשו"ע הרב שלשיטה זו ה"ה שמותר לנבאי צדקה לקבל מהם ממעות שבביתם, כיון שאינו נהנה בקבלתו, שמצוות לאו ליהנות ניתנו (נראה כונתו למצות עשיית הצדקה), ומה שהעניינם נהנים, כתב הרב שהנבאי כבר זכה עבורם ביאוש וש"ר.

⁵⁶ ללא חולק עיין ריטב"א כאן

⁵⁷ שו"ע ונו"כ הו"מ קד ב, שס"ו, וברמ"א סי' ג סעי' ד, סח א, עד ז, קסב א, רז טו, רלו ט, רנט ז, שנו ז.

⁵⁸ ב"ש סי' כח ס"ק ג. שו"ת חבצלת השרון הו"מ סימן ח

⁵⁹ אבני מלואים שם, שו"ת הת"ס יו"ד סי' שיד. ועי' שו"ת דבר אברהם שם שהאריך להוכיח מראשונים שהוא מן התורה, ועי' שו"ת בנין ציון ח"ב סי' טו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

י"א שדינא דמלכותא אינו אלא בדברים הידועים בכל מלכותו, שהמלך וכל המלכים שהיו לפניו הנהיגו הדברים, והם כתובים בדברי הימים ובחוקי המלכים, אבל מה שהמלך עושה לפי שעה, או חוק חדש שהוא עושה לקנוס העם, חמסנותא דמלכא הוא.⁶⁰ וי"א שגם כשחקק דין חדש שלא היה כן בחוקי המלכים הראשונים כל שהשווה בו את כל בני המדינה, דינו דין⁶¹.

אין דינא דמלכותא אלא במלך שמטבעו יוצא באותן הארצות, והסכימו עליו בני אותן הארצות, וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים, אבל אם אין מטבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע⁶².

ובמקום שיש שלטון תקין שנבחר ע"י בני המדינה שייך בו דינא דמלכותא, משא"כ בשלטון שעלה שלא עפ"י סדרי שלטון תקין אין מקום לדינא דמלכותא דינא.

דינא דמלכותא הוא בדברים שהם מדיני המלכות⁶³, וראויים לו מצד המלכות, אבל דבר שאינו מדין המלוכה, אלא שהשופטים בערכאות דנים כמו שימצאו בספרי הדיינים שלהם או דינים שהאומות מחזיקות בהם בתורת ספריהם ונימוסי חכמיהם הקדומים אין בזה משום דינא דמלכותא, שאם כן כל דיני ישראל בטלים⁶⁴.

אולם⁶⁵ אם הוא לתועלת בני המדינה, כגון שערים ודרכי מסחר שבין אדם לחבירו, דעת רוב הפוסקים שיש בזה משום דינא דמלכותא, אף בין ישראל לחבירו. וכן מצינו בכמה וכמה הלכות, כגון בדיני שכירות וכיוצא בהם שדנו הפוסקים מצד דינא דמלכותא או מצד מנהג המדינה⁶⁶.

⁶⁰ חי' רמב"ן לב"ב נה א, והובא במ"מ גולה פ"ה הי"ג ובבעל התרומות שער מו חלק ח סי' ה ובמהרי"ק שורש סו; ריטב"א לנדרים פ"ג, וכעין זה בנמוקי"י שם; מאירי ב"ק קיג ב; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד' ברלין עמ' 324 בשם ר' נחמיה ב"ר יצחק. ועיי' תשב"ץ ח"א סי' קנה

⁶¹ מ"מ גולה פ"ה הי"ג לד' הרמב"ם ורבותינו ז"ל, שלא כד' הרמב"ן; טור חו"מ שס"ט בשם הרא"ש; יש"ש ב"ק פ"י סי' יח.

⁶² רמב"ם גולה ואבדה פ"ה הי"ח; מוש"ע שס"ט ב.

⁶³ ב"י סו"ס כו בשם הרשב"א בתשובה.

⁶⁴ תשו' הרשב"א שבב"י שם. ועיי' ד"מ סי' שס"ט אות ג.

⁶⁵ פתחי חושן חלק ה פרק א הערה ד

⁶⁶ ובשו"ת רב פעלים ח"ב אהע"ז סימן מז כתב שכל מה שדנים בין ישראל לחבירו עפ"י דינא דמלכותא אינו אלא משום מנהג הסוחרים, עיין שם. ובכמה מקומות הזכרנו שלכאורה אין לדון מצד מנהג אלא בדבר השכיח. שיש לומר שע"ד כן עושים, ועיי' שו"ת דברי חיים ח"א חו"מ סימן יט שדן אם מותר לישראל לכוף לחבירו לקיים דינא דמלכותא, ועכ"פ מה שנוגע אליו נראה דפשיטא ליה שיכול

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ומ"מ ברור שאסור לישראל להזדקק לערכאות לגבי ישראל חבירו⁶⁷, ואף השופט והעו"ד המסייע לכך בכלל האיסור משום לפני עור ומשום מסייע לגזלן.

י"א⁶⁸ שכל עיקרו של דינא דמלכותא דינא לא נאמר אלא בדברים התלויים בקרקעות⁶⁹. ושטרי מתנה שאמרו בהם דינא דמלכותא, בשטרי מתנות של קרקע הדברים אמורים. וי"א⁷⁰ שהוא הדין בשאר דברים דינא דמלכותא דינא, שכן בכל השטרות של ממונות אמרו בהם דינא דמלכותא.

י"א⁷¹ שאין דינא דמלכותא אלא להפקיר ולהפקיע הנכסים מבעליהם, אבל לא להקנות בלי קנין, וכענין שאמרו שהפקר ב"ד הפקר, ומי שיורד בהם במצות המלך צריך לקנות בחזקה, אבל כל זמן שלא החזיק בהם לא זכה בהם.

י"א⁷² שדינא דמלכותא דינא אינו אלא בדברים שהם לתועלת המלך, כגון בעניני המסים שלו או חוקים שהם לתועלתו, אבל בדברים שבין אדם לחברו אין דינו בהם דין. וי"א⁷³ שאף בדברים שאין שום הנאה ותועלת למלך דינו דין, וכן יכול לעשות חוקים בארצו כדי שלא יבואו העם לידי הכחשות וקטטות, ודינו דין⁷⁴, ודינים שבין אדם לחברו דינו דין. והעיקר כדעה הראשונה⁷⁵.

⁶⁷ כמו שנתבאר בשו"ע סימן כו ובאחרונים שם, ואף בישראל הדנים שלא עפ"י דין תורה אסור, ואם מוציא ממונן בערכאות שלא כדין גזל הוא בידו. ובד"ג כלל נב סימן טו כתב שאף עם העכו"ם אסור לדון בדיניהם אם הוא ציית דינא דישראל. עיין שם

⁶⁸ ב"י סי' שסט בשם הרא"ש נדרים פ"ג, שכ"כ בשם הרא"ש (ונמצא ברא"ש ד' וויניציא שם, ובדפוסים מאוחרים נשמט) ובשם מרדכי ב"ק פ"י (ונמצא במרדכי ד' ריווא די טרינטו, ובדפוסים מאוחרים נשמט) שכ"כ בשם ראבי"ה; או"ז סי' תמו; מהרי"ק שורש קפח ובד' סדילקוב נשמט; רמ"א בשו"ע שסט ח בשם י"א: שו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' רכד; שו"ת מהריב"ל ח"ג סי' קמ.

⁶⁹ כמו במכס שאומר המלך לא יעבור אדם בארצי אם לא שיתן המכס, וכמו אם גזר המלך שכל מי שמשלם מסים מן הקרקעות יאכל פירותיהן, וכן מס הגולגולת שהמלך אומר לא יהא בארצי אם לא יתן כך וכך, ואף הדיוט שיש לו קרקע כך דינו שלא יהנה אדם מארצו אלא מדעתו ובקצבתו. ועי' באור הגר"א שסט שם.

⁷⁰ ראבי"ה במרדכי שם בשם י"מ, וכ' המרדכי שלא הכריע; מרדכי ב"ק פ"י שלפנינו סי' קנד בשם הר"י בן פרץ במשכנן; מהרי"ק שורש קפז בשמו; תשו' מה"ר יעקב ישראל בב"י סי' שסט שם; רמ"א בשו"ע שסט ח בשם יש חולקין, ועי' רמ"א שנו ז וש"ך שם ס"ק י. וכ"מ מלשון הרמב"ם זכיה ומתנה פ"א הט"ו: שכל דיני המלך בממונן על פיהן דינין.

⁷¹ רבנו יונה בשמ"ק ב"ב נד ב וכן שם נה א, ועי' רשב"א גיטין י ב בשם רבנו והוא רבנו יונה, ועי' שו"ת דבר אברהם ח"א סי' א בבאורו.

⁷² מ"מ מלוה ולוה פכ"ז ה"א לד' הרמב"ם ורוב הגאונים, ע"פ גיטין י ב בתי' ב הו"ן מכנימי נשים; רמב"ן ב"ב נה א בשם דברי האומרים; ר"ן גיטין י א בשם יש מי שפירש; רשב"א גיטין שם בשם יש דוחין; שו"ת ריב"ש סי' רג לד' הרמב"ם; שלמי הגבורים ב"ב פ"ג; מהרי"ק שורש קפז בדינים שבין אדם לחברו פשיטא ופשיטא דלא. ועי' ש"ך סי' עג ס"ק למ.

⁷³ רמב"ן ב"ב שם ורשב"א ור"ן גיטין שם, ע"פ ב"ב נה א בדינא דמלכותא בחזקה בארבעים שנה.

⁷⁴ שו"ת הרשב"א ח"ב סי' שנו.

⁷⁵ ולכן ואין לומר על הסכם שנעשה בערכאות "דינא דמלכותא דינא" ולהכשירו, שכבר כתב מרן הב"י בספרו אבקת רובל סי' פא וז"ל: "ולענין הלכה נקמינן כדברי הר"ף והרמב"ם ורוב הגאונים דלא אמרינן דינא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

חוקים שנוגדים דיני תורה

ולכו"ע דינא דמלכותא⁷⁶ אינו אלא בדברים שאינם נגד דין תורתנו, אלא שאין מפורש אצלנו דין זה, אבל אם הוא נגד דין תורתנו והדין מפורש אצלנו⁷⁷, ודאי לא יעשה כן בישראל.

לפיכך כיון שלפי ההלכה אין הבנות יורשות עם הבנים. אם הבנים רוצים לוותר מחלקם לטובת הבית וליתן להם בתורת מתנה כדי למנוע מחלוקת ועגמת נפש, יגשו אל בית הדין הרבני שבעיר, ויקנו מידם בקנין גמור ושלם, או בקנין אגב, על פי דין תורה. אבל חלילה לפנות לבית משפט חילוני [ללא היתר בית דין רבני]. וכל התובע את חבירו לבית משפט שלהם, גדול עוונו מנשוא, והוא בכלל מה שאמרו על הדין אצל שופט גוי, שהדין אצלו הרי הוא כמחרף ומגדף, ומרים יד בתורת משה רבינו, ולא שייך בזה טענת דינא דמלכותא דינא, דלא אמרינן הכי אלא במקום שיש תועלת והנאה למלך, מה שאין כן בחוקים ומשפטים של הערכאות שאינם תואמים את ההלכה, ואין בהם תועלת למלך, בודאי שאין לומר בהם דינא דמלכותא דינא. ובפרט שהשופטים עצמם פסולים לעדות ופסולים לדון, וגם השופטים הדתיים הנמצאים בבתי משפט

דמלכותא דינא אלא בדבר שיש בו תועלת למלך, הא לאו הכי לא אמרינן דינא דמלכותא דינא. וראה במאירי בב"ק דף קיד ע"א שכתב וז"ל: "וכל מה שביארנו בדין המלכות שהוא אצלנו דין גמור, הוא דוקא בחוקים שחלק המלך לתועלתו ולתועלת נכסיו... וזהו שאמרו: דינא דמלכותא דינא, ולא אמרו: דינא דמלכא", כלומר דינים הראויים לו מצד המלכות, אבל מה שהוא מחדש דינים שהאומות מחזיקות בהן מתורת ספריהן ונימוסי חכמיהם הקדומים, כנגד הדינים שלנו, אינו בכלל זה, שא"כ יהיו כל דיני ישראל בטלים ח"ו". ובשו"ת רב פעלים ח"ב אהע"ז סי' טז כתב: "אף על פי שיש סוברים דאמרינן דינא דמלכותא דינא בכל גוונא, ואפילו היכא דליכא הנאה למלך, עכ"ז לא תועיל סברא זו לדידן [עמוד פא] לומר קי"ל, יען כי אנחנו קבלנו סברת מרן ז"ל, והוא פסק בסי' סח ס"א כהרמב"ם ודעימיה, דסברי מרנן שמרי מתנות והודאות ופשרות הנעשים בערכאות הרי הם כחרס, וכתב מרן בב"י בטעמא דידהו כמ"ש הרב המגיד, ז"ל דאע"ג דקי"ל דד"ד, הני מילי במה שהוא תועלת למלך, אבל בדברים שבין אדם לחבירו, אין דינו דין". וכן העלה בשו"ת ישא איש באהע"ז סי' יד, שכן עיקר ההלכה כדברי הרמב"ם ורוב הגאונים, וכפסק מרן השו"ע, ושפילו המחוקק אינו יכול לומר קי"ל נגד סברא זו ע"ש. שורת הדין כרך ז עמוד פ – פא

⁷⁶ לבוש סו"ס שסט ש"ך סי' עג ס"ק למ, ע"פ הראב"ד בתשו' הרמב"ן שהביא בבעה"ת שער מט לענין מנהגות עכו"ם, עי' ש"ך שם ס"ק לו. וכ"כ המאירי בב"ק עמ' 322 בעד אחד.

⁷⁷ כגון שהם מכשירים עד אחד וקרוב ופסול וכיוצא בהם דינים פרטיים שבין ישראל לחברו פשוט שלא נדון כמותם, שאם לא כן בטלו ח"ו כל דיני תורה, וכן במשכון שהדין מפורש כשעברו שלשים יום אחר הזמן יכול המלוה למכרו, לא יועיל דינא דמלכותא נגד זה, וכן הנושא אשה במקום שדנים דיני עכו"ם שאין הבעל יורש את אשתו, חלילה לנהוג ככה, וכל הסומך בזה לומר שיותר משום דינא דמלכותא טועה הוא וגוזלן ועוקר כל דיני התורה ולא תהא כזאת בישראל. תשו' הרשב"א הובאה בב"י סו"ס כו; רמ"א בשו"ע שסט יא. ואף על פי ששטר מתנה העשוי בערכאות של עכו"ם כשר משום דינא דמלכותא דינא, הרי זה לפי שכיון שעשה השטר שם הרי סמך לבתחילה על דינא דמלכותא. ש"ך סי' עג שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

שלהם, הרי הם פסולים לעדות ופסולים לדון, מאחר שהם מרימים יד בתורת משה שפוסקים נגד דעת תוה"ק⁷⁸.

ברשות נבחרת ובתי משפט

יש הדנים שבמקום בו יש כח לרשות השופטת לגבור על הרשות המחוקקת, או שיש לה כח לדון לפי שיקול דעתה אין שייך דינא דמלכות דינא⁷⁹. וכן במקום בו יש כמה בתי ממשל ההופכים החלטות הבית האחר, או העומד בראשם, אין בו דינא דמלכותא⁸⁰.

חוקי מלכות שבאים ע"י נבחרים חפשיים שיש בהם דיעות הקומוניזם והסוציאליזם ללחוץ את העשירים ולקחת ממונם, שהם נגד דעת תורה, חלילה לומר שזה יהי' מיקרי דין גמור ע"פ תוה"ק, ואף שכבר נהגו כן אין זה מנהג ותיקין, רק משום שאין יד ב"ד תקיפה⁸¹.

⁷⁸ כמבואר כל זה בשו"ת יחודה דעת חלק ד' (סימן סה). ובשו"ת יביע אומר חלק ב' (סימן א' אות ה'), וחלק ה' (סימן א אות ו'). ע"ש.

⁷⁹ שו"ת משנה הלכות חלק ו סימן רעז ד"ה וגם דינא וז"ל וגם דינא דמלכותא בזמן הזה במקום שאין מלך אלא מה שקוראים דעמקראטיא צ"ע אי יש בזמן הזה דינא דמלכותא דכבר הבאתי מה שכתב הריב"ש בשם הרשב"א דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא היכא דהמשפט הוא למלכות לבד אבל במקום שהמשפטים בבית משפט ויש כח להשופטים לדון כפי שקול דעתם ולפי ההלכות כפי מה שהם מחדשים לפעמים כזה שוב אין כאן דין דדינא דמלכותא דינא כיון דאין זה דין מלכות אלא דין השופטים ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב ולפ"ז במדינה זו שידוע שהשופטים יש להם משפטים בל ידעום ובפרט שיש כאן יותר מזה היינו גורי בלע"ז (חבר מושבעים) שלוקחים איזה שכורים מהשוק בני אדם שמעולם לא למדו משפט והם מושחתים בטבעם והם החותכין את הדין ע"פ רוב ותלוי בדעתם ודאי כה"ג ליכא למימר דינא דמלכותא דינא ואפילו המלכות כמה פעמים פוסקים איזה דין והבית משפט העליון (סופרים קארט בלע"ז) סותרין אותו א"כ פשוט דאין כאן דין דינא דמלכותא לענין זה לפי שיטת הרשב"א והריב"ש הנ"ל וממילא צ"ע גם לענין קנינים מה דינם אי שייך בהוא דינא דמלכותא כה"ג ואין הזמן גרמא להאריך בזה הפרט.

⁸⁰ בשו"ת משנה הלכות חלק טו סימן קכג ד"ה ולפענ"ד אי לפענ"ד אי משום הא אהכ"נ נימא דרק אנרכיא נקראת מלכות כמו שהי' מלפנים, ומה בכך יהי' בזה האופן, וכמו דקיי"ל דינא דמלכותא דינא וכתב הרשב"א שזה דוקא בשלטון של אנרכיא, אבל המדינות שנבחרים השופטים והקאבינעט וכיוצא בו לא הוי דדמ"ד, ועיין סה"ת שער מ"ו ח"ה אות ב', ושו"ת הריב"ש סי' תצ"ה בשם הרשב"א, דלא על דינא דישמעאלים אמרו דינא דמלכותא דינא, שאין המלך מקפיד על דינין ידועין שדיין אחד בא ומפרש דינין לפי דעתו, ואחר בא ומהפך דבריו ואין למלך הקפדה בזה כלל, והוא כמו השלטון שלנו שיש בתי משפט והם מפרשים המשפטים לפי דעתם, ובא אחר ומהפך אפילס קארט וכיוצא בו וכתב דאין למלכות כזה דינא דמלכותא, ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב וח"ו סי' רע"ז ועוד כמה מקומות, ולפ"ז נימא נמי כאן דרק אנרכיא נקראת מלכות, ולא מה שהוא שותפות.

⁸¹ בשו"ת הבצלת השרון חו"מ סימן ח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדין היומי

מסכת בבא קמא

בדין שבין ישראל לעכו"ם, הולכים אחר דינא דמלכותא אפילו כשהוא נגד דין תורה, לפיכך אם המלך אמר שלא יקנו קרקע אלא בשטר⁸² דין המלכות דין, כשהקרקע היתה של עכו"ם והקנה אותה לישראל והולכים אחר דין המלכות⁸³.

בתקנות וגזירות

מלך⁸⁴ שגזר כל מי שיעבור על דבר זה, ילקחו כל נכסיו לבית המלך, אינו גזל, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן. וכל דבר שהמלך עושה לתקנת המדינה דינו דין, ואפילו אמר ממון של פלוני לפלוני, ובלבד שלא יהיה נגד דין המפורש בתורתנו, שכל דין שהוא נגד דין התורה, אפילו שעשה לתקנת בני המדינה אינו דין⁸⁵.

בארץ ישראל ומלכי ישראל

דינא דמלכותא י"א⁸⁶ שאינו דין אלא במלכי אומות העולם, מפני שהארץ של המלך ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ והוא הדין במלכי ישראל שבחוץ לארץ, אבל⁸⁷ במלכי ישראל שבארץ ישראל לא יוכל לומר כן, לפי שארץ ישראל כל ישראל שותפים בה, וירושא היא לנו מאבותינו להדיוט כמלך, ונתחלקה לכל אחד ואחד מישראל, ואינה של מלך⁸⁸, ומלכי ישראל אין דינם דין אלא על פי התורה⁸⁹.

⁸² ולא בחזקה או שאר קנינים שמועילים מו התורה, ע"י ב"ב נד ב ורמב"ם זכיה פ"א הט"ו.

⁸³ ש"ך שם

⁸⁴ רמב"ם גזלה ואבדה פ"ה הי"ב; שו"ע שס"ז.

⁸⁵ ש"ך סי' עג ס"ק למ, ועיי"ש שפי' כן גם בד' הרמ"א שם

⁸⁶ שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרלז

⁸⁷ ר"ן נדרים כח א בשם תוס'; נמוקי' שם; רשב"א שם בשם הר"א (ממ"ז) ובתשובותיו שם בשם רבותינו הצרפתים ובח"ב סי' קלד בשם; או"ז ב"ק סי' תמו.

⁸⁸ או"ז ב"ק שם. ועיי' או"ז שם בראיתו מסקריקון ביהודה לענין כשאינו משהו גזרותיו, משמע שסובר במלכי אומות העולם אף בארץ ישראל דינא דמלכותא דינא, ועיי' סי' עבודת עבודה על ע"ז למהרש"ק כא א שבא"י אף במלכי אוה"ע אין דיניהם דין

⁸⁹ ועיי' פתחי חושן שם ועפ"י האמור יתכן שאף אם נאמר שמצד דינא דמלכותא לא שייך בא"י כדלהלן. מ"מ בזמננו כשהשלטון נבחר ע"י רוב בני המדינה (וכ"ש לגבי אלה המשתתפים בבחירות) יש מקום לומר שעכ"פ אין דינו כגזלן, ולאידך גיסא יש לומר שכל שלטון של ישראל המתנהג שלא עפ"י תורה, וכ"ש במעשים שהם נגד דיני התורה, אינו בכלל זה. ויש לדון עוד דאפשר שלא דנו מבח דינא דמלכותא אלא בענינים של מסים וכיוצא בזה, אבל בחוקים הנוגעים לשמירה על הנפש והרכוש, כגון חוקי תנועה וכיוצא בזה, ואפשר שאף בדיני ממונות הנוגעים לכל בני המדינה, אין צריכים לדין דינא דמלכותא, וכמו שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ויש כח ביד כל שלטון העושה לטובת בני המדינה לחוקק חוקים ולענוש ולקנוס לכל מי שיעבור עליהם, ועיי' להלן בעניני מסים, ועיי' עוד בדיני נזיקין בדיני מוסר. ועוד נראה שבזמננו שעיקר המסים מיועדים לטובת התושבים, כגון כבישים ותאורה, ביוב ונקיון וכיוצא בזה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדין היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ויש חולקים⁹⁰ וסוברים שאין הבדל בין מלכי אומות למלכי ישראל כדינא דמלכותא בכל דבר, לפי שזה משמירת עמו כדי שלא יזוקו הישראלים הדרים פרוצים בין השכנים ויהיה בזה נזק המלך ודין מלכי ישראל שוה לדין האומות בדבר זה⁹¹. וכן במלכי אומות העולם שבארץ ישראל יש סוברים שאומרים אף בהם דינא דמלכותא דינא⁹².

י"א⁹³ שאף להסוברים שבמלכי ישראל אין אומרים דינא דמלכותא דינא, אין הדברים אמורים אלא במסים ומכס שמטיל על כרחם, שאין אומרים בהם בני המדינה רצונם בכך, אבל במנהגים ונימוסים שהם לטובת⁹⁴ המדינה⁹⁵, לדברי הכל אין לחלק בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם.

א"צ לדינא דמלכותא, ואף כשחלק מהמסים מיועדים לדברים אסורים, כבר כתבתי לעיל מדברי המהרי"ק שבמקום דינא דמלכותא אין בזה איסור, ואף במקום שאין משום דינא דמלכותא אם אינו לע"ז נראה שאין האיסור אלא משום מסייע, וכל שנוטלים שלא מרצונו אף משום מסייע אין בזה, ועדיין צ"ע, ועי' להלן בדין העלמת מס

⁹⁰ רמב"ם גזלה ואבדה פ"ה הי"א ובפ"ה"ש לנדרים כח א; שו"ת הרשב"א ח"ב שם; מאירי נדרים כח א; מוש"ע שס"ט ו. ועי' ב"י שם שמוכיה כן מהסוגיא בב"ק ק"ג א.

⁹¹ שו"ת הרשב"א שם, וכ"כ במאירי נדרים שם הטעם שקיי"ל האמור בפרשת מלך מותר בו, אלא שמשמע קצת מלשונו שם שאפילו אם מלך אסור מ"מ משום דינא דמלכותא דינא יש בו. ועי' מגדל עוז ורדב"ז מלכים פ"ד ה"א שעל דיני מלך ישראל שכי' הרמב"ם שם משום מלך מותר בו כתבו ג"כ דדמ"ד.

⁹² עי' רשב"א בתשו' ח"ב שם וכן בתשובתו שבב"י סי' סב ושפת במעשה של ר"א בר"ש בב"מ פ"ג ב שדן גנבים וכי' שהוא ממשפט המלוכה וזה היה בא"י, וכן או"ז ב"ק שם בשם הרא"ם דן בענין דד"מ, ומי' קצת שאפילו אם במלכי ישראל אין אומרים דדמ"ד, שהרי הרא"ם ברשב"א נדרים סובר שבמלכי ישראל אין אומרים דדמ"ד, עי' לעיל. על תוקפם ההלכתי של הוקי מדינת ישראל ראה מש"כ בקובצי התורה – והמדינה, ת"א תש"ט – תשי"ב; וס' הלכות מדינה ג"ח, ירושלים תשי"ב – תשמ"ו.

⁹³ שו"ת חת"ם חו"מ סי' מד

⁹⁴ ועיין חזו"א חו"מ ליקוטים סימן ט"ז, שכתב כי במקום בו אין המלכות מקפדת על הדינים, ובאם הצדדים מקבלים על עצמם רב לדון היא מאשרת את משפטו, כי אז אין קיימת ההלכה של דינא דמלכותא דינא בקנינים, שכן המלכות אינה מקפידה עליהם. ועיין פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל חלק כא עמוד

131

⁹⁵ ולכן לדוגמא חוק הגנת הדייר נתקבל בבתי הדין כחוק המחייב גם ע"פ ההלכה וכן פסק בית הדין ירושלים בפסק דין של הגר"י עדס ז"ל, הגר"ש אלישיב שליט"א, הגר"ב זולטי ז"ל בפסק דין תיק 1228/תשי"ד (לא פורסם) בו נאמר בזה"ל "והנה בעיקר חוק הדירות הנהוג בזמנינו שהמשכיר אינו יכול להוציא את השוכר מהדירה גם לאחר תום תקופת השכירות לפי החוזה שנעשה ביניהם בשעת השכירות אם זהו לפי דין תורה, עיין בשו"ת אמרי יושר סימן קנ"ב שפוסק הלכה למעשה שחוק הדירות שנעשה ע"י הממשלה בזמן דוחק בדירות שהמשכיר אינו יכול להוציא את השוכר מהדירה ואינו יכול לדרוש הוספה על שכ"ד זהו דין תורה דינא דמלכותא דינא. ועיין בשו"ת חת"ם חו"מ סימן מ"ד שדינא דמלכותא דינא לגבי תקנת והנהגת המדינה שלא יפסקו חיותא, כו"ע מודים שגם במלכות ישראל קיימת" הרי דביה"ד רואה בחוקי הגנת הדין שנחקקו ע"י המדינה ומטרתם תקנה ותועלת לצבור שהם מחייבים מדינא דמלכותא דינא לכו"ע. למסקנה זו מגיע ג"כ ביה"ד הרבני הגדול בירושלים בפסק דין של הרה"ג הרשל"צ י' ניסים ז"ל – יב"ח, הגר"ש אלישיב שליט"א, הגר"ב זולטי ז"ל, מובא בפד"ר כרך ו' עמודים 377 – 382, תיק ערעור 127/תשכ"ו, דענינים שיש בהם תקון לחיי המדינה הכל מודים שדינא דמלכותא דינא גם בא"י וקביעה זו נתבססה שם ג"כ על דברי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ט. במוכס שאין לו קצבה ... במוכס העומד מאליו

מה שהתבאר שהובה לשלם מכס משום דינא דמלכותא בוא במוכס ממונה מטעם הרשות אולם ⁹⁶ יש שהמוכס כגולן והוא בזמן שהמוכס גוי, או אפילו ישראל והוא מוכס העומד מאליו, או אפילו עומד מחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מכל אדם מה שירצה.

י. לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריא

בו את המכס

לא ילבש אדם כלאים עראי, דאפי' ללבוש דרך עראי ולפושטו מיד אסור, ואסור ללבוש אפי' טלית של קטן אם הוא כלאים⁹⁷, ואף על פי שאין ראוי לגדול לצאת בו לשוק אפי' דרך עראי שמתבייש לצאת בו מחמת קטנותו ואין מכסה אפי' ראשו ורובו של קטן מ"מ אסור ללבושו אפי' עראי, ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהו כלום⁹⁸, ואפילו לגנוב את המכס. וכגון שאין נותנין מכס מבגדים שאדם לבוש, ולכן לובש הרבה בגדים זה על זה להפטר ממכס⁹⁹ וי"א¹⁰⁰ שגם לבישה מותר אם אין נהנה גופו מזה ולכן גם כאן מותר אם אין מכוין כלל להנאה רק להעביר המכס. אך י"א שצריך שלא יהא פסיק רישא.

יא. אסור להבריא את המכס

החתם סופר בתשובותיו חלק חו"מ סי' מ"ד שהובאו בפסק הדין הראשון שהובא לעיל. עיין פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל חלק מז עמוד 310

⁹⁶ שו"ע ונו"כ שס"ו

⁹⁷ יו"ד סי' ש"א ס"ד ומ"ז וש"ך

⁹⁸ רבנו אבירם לשיטתו בה"ג ובה"ט דלבישה ממש אסור מה"ת אפי' אין נהנה כלום ולוקח ע"ז ורק בהעלאה צריך שיהא דרך הנאה וחימום. כ"מ ור"י קורקוס וכן הסכים הגר"א בשנו"א וכ"כ בהגהות ר"ד ערמאה.

⁹⁹ ומיירי במוכס העומד מאליו או שאין לו קצבה דאל"ה אסור לגנוב את המכס דדינא דמלכותא דינא

¹⁰⁰ רמ"א יו"ד סי' ש"א ס"ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

מלך שמטיל מס¹⁰¹ על בני העיר או על כל איש ואיש דבר קצוב משנה לשנה או על שדה ושדה דבר קצוב, אינו גזל, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזול, והרי הוא כשר, ובלבד שלא יוסיף ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום.

וכן מכס שפסק המלך ואמר שיקח שלישי או רביע או דבר קצוב, דין המלך דין הוא¹⁰², ואסור להבריה את המכס, והעובר ומבריה ממכס זה הוא גזול מנת המלך, בין שהיה המלך עכו"ם ובין שהיה המלך ישראל, ועובר על לא תגזול¹⁰³.

וכן ישראל¹⁰⁴ שקנה המכס מהמלך, המבריה עצמו הרי זה גזול את ישראל שקנאו, שהרי קנה מדינא דמלכותא שהוא דין.

יב. נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין ... במוכס שאין לו קצבה ... אמרי במוכס העומד מאלי

¹⁰¹ רמב"ם גולה ואברה פ"ה הי"ב, ועיי' רמב"ם מלכים פ"ד ה"א במלך ישראל שיש לו רשות ליתן מס לצרכיו ולצורך מלחמותיו ולהטיל מכס ממשפטי המלוכה שבס' שמואל, ועיי"ש במגדל עוז וברדב"ז שהוא מפני דינא דמלכותא דינא; טוש"ע חו"מ שס"ו.

¹⁰² רמב"ם שם הי"א; טוש"ע שם ו.

¹⁰³ ועיי' שו"ת יחווה דעת חלק ה סימן סד שנראה שגם במדינה שאין השלטון על פי מלך, אלא על פי ממשלה הנבחרת על ידי תושבי המדינה, שייך בהם הכלל דינא דמלכותא דינא, בכל מה שנוגע לתשלומי מסים וארנוניות ומכס וכדומה. כן הדבר בכל שלטון ישראל על ידי הפקידים הממונים על כך. ע"כ. וכן מבואר מדברי הגר"א קוק בשו"ת משפט כהן (סימן קמד אות יד), שגם בזמן שאין מלך בישראל, חוזרים כל משפטי המלוכה בכל מה שנוגע למצב הכללי של תושבי ארץ ישראל, אל העם השוכן בתוכה, והממשלה הנבחרת על ידו יש לה כל דיני מלכות. וכן כתב בשו"ת ישכיל עבדי חלק ו' (חלק חשן משפט סימן כח סעיף ב) ואמנם בשו"ת פאת שדך (סימן צא) כתב, שלגבי הכנסת שנבחרים בה כמה מפריצי עמנו, ויש בהם גם כן שונאי דת, לא שייך לומר בחוקים שלהם דינא דמלכותא דינא, ושוב חזר לומר, שאי אפשר לעמוד בזה אם לא נדון שבקצת דברים שייך בהם דינא דמלכותא וכו'. ע"ש. אולם אין דבריו נכונים להלכה, שהרי אפילו במלך רשע ועובד עבודה זרה שייך הכלל דינא דמלכותא דינא, והעיקר כמו שכתב בשו"ת ישכיל עבדי הנ"ל, שגם לגבי מדינת ישראל שייך הכלל דינא דמלכותא דינא. ולכן נראה להלכה שבכל מה שנוגע למסים וארנוניות ומכס, יש לקיים את החוק של המדינה, שזה בכלל מה שאמרו חז"ל דינא דמלכותא דינא אולם אנו צריכים למודעי, שלפי ההלכה (בבבא בתרא דף ח ע"א) אסור להטיל מס על תלמידי חכמים העוסקים בתורה, וכן פסקו הטור והשלחן ערוך יורה דעה (סימן רמג סעיף ב') שתלמידי חכמים פטורים מכל מיני מסים, בין ממסים הקצובים על כל בני העיר, בין ממסים שקצובים על כל איש ואיש בפני עצמו, בין ממסים קבועים בין שאינם קבועים וכו'. ע"ש.

¹⁰⁴ רא"ש ב"ק פ"י סי' י; ר"ן נדרים כח א; טוש"ע שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

כבר התבאר במסכת נדרים דף כז: שהנודר¹⁰⁵ או הנשבע לאנס¹⁰⁶, אינו נדר ולא שבועה, לפיכך נודרין להרגים ולמוכסים אם הוא מוכס העומד בלא ציווי המלך¹⁰⁷, או אפילו מוכס עומד בציווי המלך ורוצה ליקח ממנו יותר מקצבתו, יכול לידור או ליטע כדי שיפטר ממנו.

כיצד, אומר לו יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אינו מבית המלך, ליפטר מן ההרג, או אם אין מה שאני מביא מבית המלך כדי ליפטר מן המכס וחושב בלבו יאסרו עלי רק היום, אף על פי שמוציא מפיו סתם, וקיימא לן דברים שבלב אינם דברים, גבי אונס שרי. ובלבד שלא יוציא בפיו דבר שהוא בפירוש נגד מה שבלבו. כגון, שפירש יאסרו כל פירות לעולם, ואיך יחשוב הוא שלא יאסרו רק היום, שבכגון בזה ודאי דברים שבלב אינם דברים מבטלים מה שהוציא מפיו ואף על פי שהוא אנוס¹⁰⁸.

לפיכך אם משביעהו המושל וגלגל דבריו שהכריחו לומר לעולם, יחשוב כל זמן שאני באימה תחת ממשלתך וכהאי גוונא¹⁰⁹. וכן אם הכריחו לומר כל ימי חייו יכול לחשוב תנאי אם לא אצטרך לו, ואם יוכל לבטלו בלחש בשפתיו תוך כדי דיבור עדיף טפי, ואפילו לא בקש ממנו ההורג או המוכס שידור והוא נודר לו מעצמו או הוסיף לידור יותר ממה שבקש, כגון שאמר לו אמור קונם שתהנה מאשתך אם אינו כדברך, והוא אומר קונם אשתי ובני נהנים לי, או שביקש ממנו שידור והוא נשבע, אינו כלום, שכל מה שהוא עושה אינו עושה אלא מחמת אונס ולחזק דבריו נגד האנס, וכולם בכלל אונס יחשב.

¹⁰⁵ ש"ע ונו"כ יו"ד רלב יד

¹⁰⁶ אפילו שבועה שהיא ושאי שקר שודאי אינו יכול לקיים שבועתו. ש"ך שם לא

¹⁰⁷ דאל"כ אין כאן גזל דדינא דמלכותא דינא ואמאי יבריח המכס. ט"ז שם כד

¹⁰⁸ לא עמדתי על דעת רמ"א מאי שנא ממ"ש סעיף ט"ז דכל שהוא באונס יסורין וכ"ש באונס מיתה דאין בנדר ממש וא"צ ביטול בלב וגם כאן פשוט שאם לא ישמע לגזירת השלטון שיש עליו אונס יסורין ומיתה ואין זה דומה לנודר להרגין בו' דההורג ומוכס אינן הורגין אלא הוטפין ממון כמו שכתב ב"י בשם הג"ה מיימון לחלק בדין הנזכר בסעיף ט"ז וכן משמע בתשובת הרא"ש בזה שהביא ב"י. ט"ז שם כז, ובערוך השולחן שם סעיף מג – מה ואין לומר דה"פ דכיון שיכול לקיים בהיתר לגמרי צריך לקיים דלא משמע כן שהרי הש"ס פריך כיון דאמר יאסר איתסרי עליה כמ"ש מבואר דמדינא אסר אם לא יחשוב בלבו היום וכן מבואר מלשון הפוסקים דלעיכובא הוא וקשה למה יש בזה עיכוב כיון שבאונס הוא ומצאתי ברישב"א שכתב וז"ל דנהי דמחמת אונס נדר כיון דעיקרו ממון ולהציל ממנו הוא נודר או נשבע חייב הוא לקיים נדרו או שבועתו אף על גב דהוה באונס וכו' עכ"ל ולפ"ז מחלק בין אונס ממון לאונס הגוף דאונס ממון לא מקרי אונס ודי שהתירו לחשוב בלבו היום כמ"ש אבל קשה דהא כבר נתבאר בש"ע דגם אונס ממון הוה אונס וכמ"ש בסעי' ל"ה וכן הוא ברישב"א ובריב"ש ותשו' הרא"ש וכל הפוסקים ועיי"ש מה שכתב.

¹⁰⁹ ש"ך שם לב לג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

וכל זה דוקא כשנשבע לו בפיו, אז צריך לבטל בלבו באיזה תנאי ודרך שיוכל, שלא יסתור מה שהוציא בפיו. אבל שר או שלטון שצוו להחרים על איזה דבר שלא כדין, אין באותו חרם כלום, ואפילו ביטול בלב אינו צריך.

וכל זה לא מיירי אלא כשאפשר לו לעבור על שבועתו ועל נדרו ושלא יודע לגוי האנס, אבל אם אי אפשר לעבור אם לא שיוודע לגוי האנס, אסור מפני חילול השם. ומזה הטעם נענש צדקיה כשעבר על שבועתו לנבוכדנצר אף על פי שהיתה בדרך אונס. מיהו אם הודיע לגוי אחר שיצא מאונסו שהיה לו תנאי בלבו ושלכן יעבור על שבועתו, ליכא למיחש לחילול השם הואיל והיה אנוס מתחלה, שגם הגוי יודע זה, והכל לפי צורך הענין.

מלך או שלטון שצוו לישבע להגיד על אחד אם בא על הגויה כדי להענישו, מיקרי שבועת אונס, ויש לבטלה בלבו.

וכן אם ראובן הפקיד ממון ביד שמעון, וצוה המלך או השר להחרים על מי שיוודע ממון של ראובן, אם הגוי רוצה ליקח ממון של ראובן באונס שלא כדין אין בחרם כלום, וכן יוכל הנפקד לישבע שאין לו משל ראובן כלום ובלבד שיבטלנו בלבו, ובלבד שלא יהא חילול השם בדבר וכמו שנתבאר.

שני יהודים שהכו זה את זה, וגזר השלטון להגיד עדות בחרם ושבועה, אם יעניש המכה יותר מדינו נקרא אונס ואין צריך להגיד. ואם אינן יכולין להישמט וצריכין להגיד, יעידו וישלמו לניזק נזק, ואל יצילו עצמן בממון חביריהם, דלאו כל כמיניהו דמאי חזית דדמך סומק טפי כו'.

**יג. ישראל וננעני (אנס) שבאו לדין אם אתה יכול לזכהו
בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינינו בדיני ננענים
זכהו ואמור לו כך ... אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש
השם**

שני עכו"ם שבאו¹¹⁰ לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו שניהן לדון דין תורה דנין, האחד רוצה והאחר אינו רוצה אין כופין אותו לדון אלא בדיניהן.

¹¹⁰ רמב"ם הלכות מלכים פרק י הלכה יב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

היה ישראל ועכו"ם אם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו בדיניהם, ואומרים לו כך דיניכם, ואם יש זכות לישראל בדינינו דנין לו דין תורה ואומרים לו כך דינינו¹¹¹.

וכתב הרמב"ם ויראה לי שאין עושין כן לגר תושב אלא לעולם דנין לו בדיניהם, וכן יראה לי¹¹² שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים בישראל¹¹³.

יד. לגזל ננעני שהוא אסור

גזל או גניבת עכו"ם אסור¹¹⁴, ויש אומרים שהוא איסור מן התורה, וקיי"ל להלכה דדינא דמלכותא דינא כמו שהתבאר.

¹¹¹ והחזו"א ב"ק סימן י האריך בהלכה זו. ותמצית דבריו הם, מסתפק אם דבר זה מסור רק לב"ד, אבל כל שלא הייבוחו ב"ד אין העכו"ם חייב בכך, או שורש הדין הוא כן ואם אינו משלם הוא בכלל גזל אצלו, ובסק"ג מוכיח שאף כשלא באו לב"ד הוא דין גמור על העכו"ם, עוד כתב דבקנינים ודיני שומרים שנתנה תורה בהם דינים מיוחדים לעכו"ם לא שייך כל זה, ולכן אם קנה העכו"ם בכסף, כיון שאמרה תורה שקנין עכו"ם במשיכה יכול לחזור, וכן אין העכו"ם חייב בדיני שומרים (עי' דיני פקדון פרק א), ועיי"ש מ"ש לענין נזקי שכנים, אונאה ואכילת פועל בכרם, ועיי' בדבריו שם סימן ז ס"ק יד. עוד דן החזו"א במקום שמדינא דמלכותא יש לגברי צד זכות לגבי ישראל, א"כ נפל בבירא כל מ"ש אם אתה יכול לזכותו בדינו וכו', שהרי דינא דמלכותא גם בדינו, ומסתפק אם דד"מ עדיף גם נגד דין המפורש בדינו נגד עכו"ם, והאריך עוד בדין דדמ"ד וכן בדין ערכאות אם יש להם תוקף דינא דמלכותא. עוד כתב שם ס"ק יד שדוקא שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור, אבל אדם המזיק ממון עכו"ם חייב, והאריך לבאר דברי השו"ע סימן שעת סעיף מ, ועיי"ש עוד בדין עכו"ם שהרג ובריני רודף בעכו"ם ובדיני עדות שביניהם וכן בדין ישראל הבא מהמת עכו"ם. ועיי' באבן האזל פ"ח מה' נזקי ממון הלכה ה שהאריך ג"כ בהלכה זו ובדין דינא דמלכותא. ובהי"ג שם דן אם מותר לישראל לתבוע מן העכו"ם דבר שמדיני ישראל פטור ורק בדיניהם חייב, והעלה שנחלקו בזה, שלדעת הטור בסימן תח אינו יכול לתבוע, ומה שאומרים לו כך דינכם אינו אלא לפטור את הישראל אבל לא לחייב את העכו"ם, ולדעת הרמב"ם גם לחייבו אומרים כך דינכם עיין שם. ועיי' שו"ת אבני נזר חו"מ סימן נה.

¹¹² סברא נכונה היא כיון שאנו מצווין להחיותו ובגר תושב לא היה אומר ר' ישמעאל באין עליו בעקיפין אלא ודאי בעכו"ם איירי. רדב"ז שם

¹¹³ שהרי אנו מצווין להחיותו שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, וזה שאמרו חכמים אין כופלין להן שלום בעכו"ם לא בגר תושב, אפילו העכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתייהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום, הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. רמב"ם שם

¹¹⁴ שו"ע ונו"כ שמח ב ומשמע שהוא מן התורה וכן פסק בשו"ע הרב ה' גזילה סעיף א, וכתב שם שאפילו ציער את הישראל צער שאין בו תשלומין אסור לגזלו, ועיי' בקו"א שם אות יא, והש"ך סימן שמח סק"ב ובסימן שנמ סק"ה הביא מדברי היש"ש שאינו אלא מדרבנן, והאריכו בזה האחרונים ואין כאן מקומו, עיי' כנה"ג סימן שמח ובשו"ת שער אפרים חו"מ סימן ב, ובלבוש משמע שהוא מן התורה, אלא שאינו בכלל לא תגנוב, אלא ילפינן מוחשב עם קונהו או מואכלת את כל העמים, עיין שם, וכ"כ בשו"ת רדב"ז ח"ד סימן רה. ועיין במנ"ח מצוה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

לפיכך פועל ישראל אצל עכו"ם צריך להקפיד על דיני הפועל כמו שנוהג בשמעסקיו
ישראל¹¹⁵.

הגונב גוי על מנת לצערו¹¹⁶ או על מנת לשלם¹¹⁷ י"א שאינו עובר בזה.
ישראל מומר שמותר לאבד גופו, יש אומרים¹¹⁸ שמותר גם ליקח ממונו.

דף קיג:

טו. וחשב עם קוניהו ידקדק עם קוניהו

רכד כתב שאף למ"ד גזל עכו"ם אסור מדרבנן, אפשר שגניבת עכו"ם אסור מן התורה, ועי' שו"ת נוב"ק יו"ד
סימן פא ובשו"ת מהר"י אסאד ח"ג סימן רלג, ובחידושי רעק"א סימן שע כתב שגזל מפני דרכי שלום אינו
אסור בעכו"ם, עיין שם, במנחת פתים סימן שמה מסתפק בגזל עכו"ם קמן שבישראל לא זכה אלא מפני דרכי
שלום, כגון מציאה, שלכאורה מותר בעכו"ם, אלא דאפשר שלא נאמרו שיעורים לב"נ ויש לו זכיה אף
בקטנותו, כמ"ש בשו"ת הת"ם יו"ד סימן שמו,

¹¹⁵ הש"ך סימן שלז סק"א שלמ"ד גזל עכו"ם אסור, ה"ה פועל ישראל העושה מלאכה אצל עכו"ם אסור לאכול
בשעת מלאכה, אפילו באופן שאצל ישראל מותר, אבל בשער משפט ובחידושי רעק"א שם כתבו שלגירסא
שלנו בגמרא לא המיר עכו"ם מישראל, וכעין זה כתב בחכמת שלמה ובביאור הגר"פ לסה"מ לרס"ג ל"ת רסז,
ועי' שו"ת הת"ם חו"מ סימן קפה, ועי' באחרונים שהאריכו בזה, וגם אם שייך לומר בדיני ממונות מי איכא
מידי וכו', והמאירי כתב שפועל ישראל בשל עכו"ם אינו אוכל שמא לא ידע בדין תורה ויחשדנו בגזל, ולפי"ז
גם לגירסא שלנו אסור משום גזירה.

¹¹⁶ מדברי המנ"ח משמע שבעכו"ם אין איסור לגנוב ע"מ למיקט (צ"ע משום צער יהא אסור). וכן העלה בשו"ת
בצל החכמה ח"ג סימן מה, ומדייק כן מדברי הפוסקים

¹¹⁷ בשו"ע הרב הלכות גזילה סעיף ד (בהשמטות הצנוור) כתב שלא אסרה תורה גזילה ע"מ לשלם אלא
בישראל ולא בנכרי. ובאו"ח סימן תמ בקו"א ס"ק יא הוסיף לבאר שאיסור גזול ע"מ לשלם אינו אלא משום
לא תחמוד, וכיון שאיסור לא תחמוד אינו בעכו"ם (עי' להלן), גם זה אינו אסור, וכעין זה כתב בהפלא"ה לה'
קדושין סימן כח סעיף א. ובשו"ת בצל החכמה ח"ג סימן מה הביא עוד אחרונים הסוברים כן, ולפי"ז צ"ל דמ"ש
בשו"ע הרב בה' גזילה סעיף ב שגזול ע"מ לשלם בישראל הוא איסור תורה, היינו לא תחמוד, וצ"ע. ובשו"ע
הרב באו"ח שם מתיר עפ"י סברתו גם למכור פקדון חמ"ץ של עכו"ם בער"פ שלא מדעתו ע"ד לשלם לו,

¹¹⁸ בשו"ע סימן שפח סעיף יג כתב שאסור לאבד ממון מוסר, אף על פי שמותר לאבד גופו, משום שממונו
ראוי ליורשיו, ודילמא נפיק מיניה זרעא מעליא, והרמ"א שם כתב בשם יש אומרים שמ"מ מותר ליקח ממונו
לעצמו, ולא אסרו אלא לאבדו (בפמ"ג או"ח סימן קנו מצדד לומר שגם המחבר מודה לזה), והוא מדברי
המרדכי בשם רבינו ברוך, והש"ך שם ס"ק סג כתב שלהרי"ף וסייעתו גם זה אסור. וכ"כ בשם מהרש"ל והכריע
כן, וכן נראה בשו"ת מהרש"ם ח"ב סימן רב, ובחנוך מצוה רכט כתב בהדיא שגם לגנוב ולגזול מישראל מומר
אסור, וכתב עוד מעם שהז"ל הרחיקו זה כדי שלא ירגיל האדם טבעו בכך, כי גריעות הוא בנפש בהרגילה
במדות הפחותות והרעות, ובשו"ת הת"ם חו"מ סימן קנד כתב שאפשר שאף הרי"ף וסייעתו מודים להמרדכי
כשממון המוסר כבר בידו שמותר לעכבו, ולא נחלקו אלא לענין להוציא מידו, עיין שם ועי' מנ"ח מצוה רכח
מ"ש בזה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

אחד הנושא ונותן עם ישראל או עם הגוי עובד עבודה זרה, אם מדד או שקל בחסר עובר בלא תעשה וחייב להחזיר, וכן י"א¹¹⁹ שאסור להטעות את הגוי בחשבון, אלא ידקדק עמו שני' (ויקרא כה פסוק ג) וְחָשַׁב עִם קְנָהּ וְחָשַׁב עִם קוֹנָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כְבוֹשׁ תַּחַת יָדֶיךָ, קָל וְחוֹמֵר לְגוֹי שְׂאִינוּ כְבוֹשׁ תַּחַת יָדֶיךָ, וְהָרִי הוּא אֹמֵר (דברים כה פסוק טז) כִּי תֹעֲבֹת יִקְנֶךָ אֶלְהִיךָ כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֲשֵׂה עוֹל. וי"א שמותר להטעותו בחשבון כמו שיבואר להלן

טז. נאן בגזילו ונאן בהפקעת הלואאתו

י"א¹²⁰ שכל הפקעת הלואאתו של עכו"ם מותרת¹²¹. וי"א¹²² שלא אמרו הפקעת הלואה מותרת אלא בחוב מכס או שאר חוב, אבל מה שהוא דרך מקח אסור.

יז. עבד עברי גופו קנוי

כבר התבאר במסכת קידושין דף טז. ודף כח. שהרב שמחל¹²³ לעבד עברי על הכסף שנשאר לו לעבוד כנגדו אינו מחול לו עד שיכתוב לו שטר שחרור, בין מוכר עצמו בין מכרוהו בית דין ובין אם נמכר לעכו"ם¹²⁴, כיון שגופו

¹¹⁹ רמב"ם הלכות גניבה פרק ז הלכה ח

¹²⁰ רמ"א שמח ב

¹²¹ במנ"ח מצוה רכח הקשה לדברי רש"י דפריעת בע"ח מצוה משום הן שלך צדק, א"כ גם בעכו"ם יש איסור להפקיע הלואה משום הן צדק (יש לעיין לדעת הקצה"ח שבלא תביעה אין מצוה, ואפשר דמ"מ ליכא הן צדק), ועי' משכנות הרועים אות פ שהאריך בדין פריעת בע"ח מצוה בעכו"ם.

¹²² ש"ך סימן שמח סק"ג כתב בשם הי"ש"ש

¹²³ רמב"ם הלכות עבדים פרק ב הלכה יא – יב

¹²⁴ ומדסתם רבינו משמע דאפי' הנמכר לגוי גופו קנוי לגוי ואם מחל על גרעונו [אינו מחול] עד שיכתוב לו את השטר. יקר תפארת שם. וראיתי להרשב"א ז"ל בקידושין דף ט"ז על מ"ש רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי וז"ל ותירץ הרמב"ן דכיון דב' קניינין הן בעבדות אחד קנין ממון והוא קנין דמעשה ידיו ואחד קנין איסור שהוא אוסרו בבת ישראל ופוטרו ממקצת מצוות וקנין הגוף הזה הוא המצריכו גט חירות ואינו נפקע בדיבור דומה לקנין רשות שהוא צריך גט להיתר וממנו הוא למד לפיכך אמרו שאף עבד עברי יש לרבו בו קנין איסור שהרי מתירו בשפחה כנענית ואין קנין איסור נפקע בלא גט בין באישות בין בעבדות הלכך הרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול אלא הו"ל כמפקיר עבדו שצריך גט שחרור ע"כ וכתב הרשב"א ז"ל ולפי דברי רבינו נראה מוכר עצמו שאין רבו מוסר לו שפחה כנענית אין צריך שטר שחרור אלא במחילת גרעונו סני ליה וצ"ע דהא סתמא תניא [עכ"ל הרשב"א].

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

קנוי, כיצד הרי שקנהו בששים ועבד שנה או שנתיים ואמר לו שאר הדמים מחולין לך לך לדרכך לא נפטר משעבודו¹²⁵, עד שיכתוב לו שטר.

אולם אין גוף העבד קנוי כקנין האדון בעבד כנעני ואינו אלא לחיוב עבודה לאדונו ומעשה ידיו ל¹²⁶, אולם מציאתו לעצמו וכן יכול לזכות ע"י לאחר כי אין ידו ביד רבו¹²⁷.

יח. אבידתו מותרת ... במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו

אסור

אבידת עכו"ם¹²⁸ אינו מצווה בהשבתה¹²⁹, ואפילו כבר באה לידו¹³⁰ אינו חייב להחזיר¹³¹. ובמקום שיודע שע"י זה יתקדש שם שמים, שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה¹³², הרי זה משובח אם מחזיר, ובמקום שיש חשש חילול השם שהעכו"ם חושד שישראל גנבו ממנו¹³³, חייב להחזיר, ובכל מקום מצילין נכסי עכו"ם מהפסד מפני דרכי שלום.

¹²⁵ אולם דעת הריטב"א ותוס' שנפטר מחיוב מעשה ידים עיין מנ"ח שם ה – ז באריכות.

¹²⁶ וז"פ דאין העבד יכול לומר לרבו איני ניוון ואיני עושה דהעיקר שקנה אותו הרב למע"י ול"ד לאשה עם איש. וכן הרב אי"ל איני זנך ואיני נוטל מע"י דגם באשה אין הבעל יכול לומר כן אף דיש פוסקים סוברים דמזונות אשה הוא רק מדרבנן ומכ"ש כאן דלכ"ע דאורייתא. מנ"ח שם.

¹²⁷ מנ"ח שם

¹²⁸ שו"ע ונו"ב רסו א

¹²⁹ עי' ב"ח יו"ד סימן קמו, וכן בדבריו באו"ח סימן תקפו שאבידת עכו"ם אף על פי שאינו חייב בהשבה, אין המוצא זוכה בה עד לאחר יאוש. ובבה"ל שם סעיף ג כתב בדעת הב"ח שמורה באבידה שזוכה בה מיד. ובגליון מהרש"א ביו"ד שם מוכיח מדברי התוס' בכתובות דף טו ע"ב שזוכה המוצא באבידת עכו"ם, וכן משמע מדברי רעק"א בהשמטות לב"מ דף כד ע"א. ובדברי משפט סימן רנט כתב בשם מחנה אפרים בשיטת הב"ח שהמוצא אבידת עכו"ם קודם יאוש ובא אחר ותטפה ממנו, זכה השני, והדברי משפט מצדד לומר שאף אם נאמר שלא זכה המוצא, מ"מ אם בא אחר ותטפה ממנו מוציאין מידו, עיין שם. ובערך ש"י סימן רסב כתב שלדעת היראים שאף למ"ד גזל עכו"ם מותר מ"מ לא חשיב לכם, ה"ה אבידת עכו"ם לא חשיב לכם, מיהו לאחר יאוש נראה דעת הפוסקים דחשיב לכם, ועי' אמרי בינה דיני דיינים סימן ד ד"ה ואף

¹³⁰ בדרך הינוח פשוט דלא הוי אבידה, ואסור מדין גזל עכו"ם, וכמ"ש הנה"מ סימן רס סק"ד, ובמה שחלק שם הנה"מ על הש"ך

¹³¹ סמ"ע שם

¹³² וכתב בשדה הארץ ח"ג חו"מ סימן י דהיינו דוקא שבודאי יפארו, אבל מספק לא יחזיר, שלא יעבור על איסור דלא יאבה, וכתב ביש"ש פ' הגזל בתרא סימן כ שאם דעתו שישבחו אותו ולא משום אמונת ישראל, אסור להחזיר, ורחמנא ליבא בעי, ע"כ.

¹³³ סמ"ע שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

מצא אבידת ישראל המבוטחת על ידי חברת ביטוח של גוים ויקבל הישראל שווייה אם לא יחזירנה המוציא י"א¹³⁴ שפטור מהשבתה.

ישראל מומר להכעיס¹³⁵, אפילו בשאר עבירות, או שהוא עובד ע"ז, או מחלל שבת בפרהסיא, הרי הוא כעכו"ם¹³⁶, ואסור להחזיר לו אבידה. אבידת מומר אוכל נבילות לתיאבון חייב להחזיר.

י"ט. טעותו מותרת... ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה חזי דעלך קא סמיננא

טעות עכו"ם, כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלואתו מותר¹³⁷, ובלבד שלא יודע לו דליכא חילול ה', וי"א¹³⁸ שאסור להטעותו¹³⁹, אלא אם טעה

¹³⁴ בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סימן נ דין באבידת ישראל המבוטחת בחברת בטוח של עכו"ם, דאפשר כיון שהישראל יקבל התמורה מחברת הבטוח, אין זה בכלל אבידת ישראל, והעלה שמשום קבלת אחריות אין החפץ נעשה של החברה, ועדיין אבידת ישראל היא, ובשולי הגליון שם הביא בשם חכם אחד שרצה לומר שמיד כשנאבדה האבידה פקע בעלותו, וחייב ההשבה אינו אלא כדי להצילו מהפסד, וא"כ בני"ד שמקבל פיצוי מהחברה פטור מלהחזיר, והמחבר דחה דבריו, עיי' שם. ולכאורה היה מקום לומר שיש לדון עפ"י תקנות חברת הבטוח, אם מוטל על האובד לטרוח כדי למצוא האבידה, מסברא נראה שעדיין אבידתו היא, משא"כ כשאין עליו אלא להוכיח שנאבד, אפשר שמיד כשנאבד נתחייבה החברה בתמורה, וזה עדיף מקבלת אחריות, אלא שמהך דלעיל בדין משכון משמע שאע"פ שאחריות החפץ על העכו"ם, ואפילו בהלואה שכבר נפקעה מיקרי אבידת ישראל. ולפי"ז נראה שאפילו כבר קיבל הישראל התמורה מחברת הבטוח, עדיין אבידת ישראל היא וחייב להחזיר (ויש להסתפק באופן זה אם חייב להודיע לחברה שהאבידה נמצאה, דאפשר דעדיף מהפקעת הלואה, כיון שבא לידו בהיתר גמור, ואבידה של עכו"ם אינו חייב בהשבה), ובלא"ה נראה שבדרך כלל אין חברת הבטוח מכסה כל ההפסד, וא"כ העודף שייך ודאי לישראל, וממילא אפשר שע"י כך נעשה כל החפץ בכלל אבידת ישראל (ויש לעיין גם בחפץ שיש בו שותפות ישראל ועכו"ם, ומסתבר שאם יש שוה פרוטה לישראל חייב בהשבה, וחלקו של עכו"ם נידון כאבידת עכו"ם). ויש להסתפק לאידך גיסא, באבידת עכו"ם המבוטחת בחברת בטוח של ישראל, שלכאורה חייב להחזיר כדי להציל ישראל מהפסד, אמנם לפי ספיקו של רעק"א שהבאתי לעיל הערה זו בדין פקדון עכו"ם ביד ישראל, שמשמע דלא פסיקא ליה שיש בזה משום מצות השבת אבידה, יש להסתפק גם בזה. פתחי חושן חלק ב פרק א הערה נה

¹³⁵ שו"ע ונו"כ שם ב

¹³⁶ ויש להסתפק אם שייך בישראל מומר דין דרכי שלום או קידוש השם, ובדין השבת אבידה למוסר, עי' ש"ך סימן שפח ס"ק סב ובשו"ת שבו"י ח"ב סימן עג.

¹³⁷ דעת הטור שמח

¹³⁸ רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יא הלכה ד וכן דעת המרדכי מובא בד"מ שם ג

¹³⁹ ובשו"ע הרב ה' אונאה סעיף יא כתב (תחלת הסעיף הושמט ע"י הצנזור), וכל דין אונאה אינו אלא בישראל, אבל נכרי הטועה בשווי המקח או בשווי המטבע א"צ להודיעו טעותו, שנאמר אל תונו איש את אחיו ולא נכרי. אבל אסור להטעותו בין בשווי המקח בין בחשבון כמו שיתבאר בה' גזילה, וכן כל מרמה שבעולם אסורה במו"מ אפילו לנכרי, כגון אם יש מום במקח צריך להודיעו, שהרי זה מטעהו וגונב דעתו אם אינו מודיעו, וה"ז כגונב ממנו ממון ואסור מן התורה כמו שיתבאר בה' גזילה, ע"כ,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

מעצמו שרי. ואפילו גניבת דעתו אסור וכ"ש להטעותו, ויש שכתבו¹⁴⁰ לאסור טעות עכו"ם משום חילול ה' שמא הגוי מכוין לבודקו.

אולם לכו"ע להטעתו לקחת ממנו אסור כגון שקונה ממנו כלים ומטעהו שיוסיף לו במדה ומנין, או שיוסיף לו דמים הוי גזל ממש ואסור אפילו היכא דליכא חילול ה', ואם טעה מעצמו מותר בכל ענין, אלא צריך שיאמר לו ראה שעל השבונך אני סומך¹⁴¹. כיצד, כגון שעשה הגוי חשבון וטעה¹⁴², וצריך שיאמר לו ישראל ראה שעל השבונך אני סומך ואיני יודע אלא מה שאתה אומר אני נותן לך כגון זה מותר אבל אם לא אמר לו כן אסור שמא יתכוין הגוי לבדקו ונמצא שם שמים מתחלל.

ראוי להחזיר טעות עכו"ם¹⁴³, ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעות עכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרום לעולליהם,

**נ. דינא דמלכותא דינא ... דקטלי דיקלי וגשרי גישרי
ועברין עלייהו ... זילו וקטלו מכל באגי ואינהו אזלו
וקטלו מחד באגא שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח
ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה
באגי ומשקל דמי**

¹⁴⁰ יש"ש בסוגיא

¹⁴¹ ומשמע לדעת הרש"ל שבאופן זה מותר אף טעות במדה ומנין ובהשבון המעות

¹⁴² רמב"ם שם הלכה ה

¹⁴³ בבאר הגולה סימן שמח כתב שיש להחזיר אפילו טעות עכו"ם, וסיים, ואני כותב זאת לדורות שראיתי רבים שגזלו והעשירו ממעות שהטעו העכו"ם ולא הצליחו וירדו נכסיהם לממון ולא הניחו אחריהם ברכה, וכמ"ש בספר חסידים סימן תתרעד, ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעות עכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרום לעולליהם, ע"כ. ובשו"ת חכ"צ סימן כו כתב שגזל עכו"ם במקום שיש חילול ה' עובר משום לא תחללו את שם קדשי, עיין שם, ובכנה"ג כתב בשם ספר חסידים סימן תר שיש גזל גוי שיבא לכמה רעות יותר מגזל ישראל, שאם יבא ישראל ביניהם יגזלוהו, וזהו הוטא אחד יאבד לשאר יהודים הרבה, ועי' עוד בפרק י בדין טעות ואונאת עכו"ם. ובפלא יועץ ערך גזל כתב בשם המקובלים שהגזול עכו"ם גורם שהשר של הגוי יגזול שפע מהקדושה אל הקלי'. ובכנה"ג סימן שנט האריך בדין גזל פחות מש"פ מעכו"ם שהוא חמור מישראל, כמ"ש בגמרא דעכו"ם אינו מוחל על פחות מש"פ, ומ"מ בדבר שאין הבעלים מקפידים, כגון הך דקיסם אף בעכו"ם מותר, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

מלך שכרת¹⁴⁴ אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר, מותר לעבור עליו שזהו חוק למלך, ואפילו שצוה המלך לעבדיו לכרות מכל אחד ואחד דבר ידוע והלכו עבדיו וכרתו הכל מאחד מותר, דדינא דמלכותא הכי הוא שאין העבד צריך לטרוח לגבות מעט מעט מכל אחד¹⁴⁵, וזה שנמטל ממנו יגבה מכל אחד חלקו, וכן אם הרס בתים ועשה דרך או חומה מותר ליהנות בה, וכן כל כיוצא בזה שדין המלך דין.

כא. מאן דמשתכח בני דרי פרע מנתא דמלכא זה"מ שותפא אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק

מלך ששם¹⁴⁶ מס על בני העיר, או על כל איש ואיש דבר קצוב לשנה, או על כל שדה ושדה דבר קצוב, או שגזר שכל מי שיעבור על דבר זה ילקחו כל נכסיו למלך, או כל מי שימצא בשדה בשעת הגורן הוא יתן המס שעליה בין שיהיה הוא בעל השדה בין שאינו בעל השדה, וכל כיוצא בדברים האלו, אינו גזל וחוזר זה וגובה מכל אחד את המגיע עליו בחוק המלך, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשר, והוא שלא יוסיף ליקח ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום, ואם גוי הוא מותר לקנות ממנו.

אבל האריס אין להן למשכנו בשביל בעלי השדות¹⁴⁷.

כב. בר מתא אבר מתא מיעבט זה"מ דברלא ארעא זכרגא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפייס מלכא חליף

¹⁴⁴ שו"ע ונו"כ שס"ב

¹⁴⁵ דעבד מלך מלך ואין צריך לטרוח, ואינהו דאפסידו אנפשיהו דאיבעי להו למינקט מכולי בני ומשקל דמי. לבוש שם

¹⁴⁶ שו"ע ונו"כ ש"ז

¹⁴⁷ והטעם מפורש בגמרא [ב"ק קי"ג ע"ב ראה ברש"י שם ד"ה אריסותיה] כיון דאין לאריס חלק בגוף הקרקע אין עליו לפרוע חלק בעל הבית, ע"כ. סמ"ע שם יא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

לקח ממנו עכו"ם¹⁴⁸ ממונו בחזקה בגלל חבירו¹⁴⁹, אין חבירו חייב לשלם לו¹⁵⁰. אא"כ משכנוהו בשביל המס שעל חבירו ליתן, או צריך זה שעליו חיוב המס לשלם לו¹⁵¹,

כג. האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתנין ליה

גוי התובע¹⁵² לישראל, ויש עד אחד ישראל שיודע עדות לגוי נגד הישראל, ואין עד אלא הוא, אם הוא במקום שדיני הגוים הוא לחייב ממון על פי עד אחד¹⁵³, אף על פי שהגוי תובעו להעיד אסור להעיד לו להוציא ממון על פיו, כיון שהוא נגד תורתנו, ואם העיד משמתין אותו שלושים יום על הציפתו, אבל אין מחייבין אותו לשלם שיכול לומר אמת העדתי. ואם רוצה לשלם מתירין לוכן אין שמתנין ליה¹⁵⁴.

אבל אם יכול זה לברר ששקר העיד חייב לשלם משום דינא דגרמי. ואם הבעל דבר מודה שאמת העיד אין משמתין אותו, שהרי הודאתו מחייבו אפילו בדינינו. במה דברים אמורים שלא יחדו הגוי מתחלה לזה שיעיד לו, אבל אם יחדו הגוי מתחלה להיות עד בדבר איכא חילול השם אם לא יעיד לו, לפיכך יעיד לו אפילו יחידי ולחייבו ממון על פיו.

¹⁴⁸ שו"ע ונו"כ קכח ב ושפחו

¹⁴⁹ והלבוש מפרש הך דנתפס על חבירו שפמור, דאפי' לדעת הפוסקים שהפורע חוב לעכו"ם חייב לשלם לו, היינו דוקא בחוב ברור, אבל כאן איירי בחוב שאינו ממש הקצבה שהיב, שיתכן שאלמלא פגעו בזה היה יכול להשתמט ואפשר שהיה בא לידי שכחה, שיכול לומר מזלך גרם וכו', עיין שם.

¹⁵⁰ והקשה בדרישה לדעת ר"ת ורא"ש שפורע חובו של חבירו חייב לשלם לו אמרי כאן אינו חייב ועיי"ש
¹⁵¹ טור שם והוא ע"פ מ"ש בירושלמי בפ' הגזול, אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן אלא בארנון או בגולגולת,
¹⁵² שו"ע ונו"כ כח ג

¹⁵³ הכלל בזה, דכל היכא שאינו גורם בעדותו שיתחייב הישראל בדין הגוים מפי מאילו היה מעיד עליו בדין ישראל, הרי זה מותר להעיד לו הן אחד והן שנים, ואם מתחייב על ידי עדותו מפי אזי אסור. ססמ"ע שם ב
¹⁵⁴ ש"ך שם ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

